1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

КОМПЛЕКСНА СУДОВА ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ВАРІАНТИ ПОМИЛКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Петрюк П. Т., Перевозна Т. А., Кузьмінов В. Н.

Реферат. Практика свідчить, що під час призначення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи (КСППЕ) часто помиляються з її родом, обираючи однорідну експертизу замість комплексної або навпаки. Петрюк П. Т., Перевозна Т. А. і Кузьмінов В. Н., працюючи на базі Інституту неврології, психіатрії та наркології АМН України й Харківської обласної клінічної психіатричної лікарні № 3 (Сабурова дача), систематизують такі помилки на матеріалі експертної практики. Правовою основою КСППЕ автори називають Конституцію України, закони «Про психіатричну допомогу» і «Про судову експертизу», ЦПК та КПК України; експертизи проводять амбулаторно або стаціонарно переважно в державних і комунальних установах системи МОЗ. Виокремлено п'ять варіантів помилкового призначення. Перший: КСППЕ призначають, коли досить однорідної судово-психіатричної експертизи (приклад зі вбивством за маячними мотивами особою, яка тривало хворіє на шизофренію). Другий: у постанові про призначення КСППЕ немає жодного питання до психолога, що пояснено плутаниною та впливом публікацій, які перебільшують роль КСППЕ й відносять юридичний критерій осудності до компетенції психолога. Третій: призначають судово-психіатричну експертизу, але ставлять питання психологові (про афект, індивідуально-психологічні особливості); трапляється й плутанина компетенції психолога та сексолога. Четвертий: психіатричні питання сформульовано правильно, проте слідчий не бачить обставин, що потребують психолога, найчастіше щодо афекту (ст. 103, 116 КК) і відставання неповнолітнього в психічному розвитку внаслідок соціально-педагогічної занедбаності (ст. 433 КПК), всупереч постановам Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 № 2 і від 16.04.2004 № 5. П'ятий: КСППЕ призначають там, де досить однорідної судово-психологічної експертизи, як у прикладі з третьою повторною експертизою щодо афекту. Автори обстоюють принцип всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи, право експерта включати до висновку обставини, про які його не питали (п. 5 ст. 147 ЦПК), і наголошують на потребі міжвідомчої інструкції про організацію та проведення КСППЕ, якої в Україні досі немає.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, призначення експертизи, помилки призначення, однорідна експертиза, компетенція експерта-психолога, компетенція експерта-психіатра, сильне душевне хвилювання, неповнолітні обвинувачені, постанови Пленуму Верховного Суду України.

Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination: Variants of Erroneous Appointment

Petriuk P. T., Perevozna T. A., Kuzminov V. N.

Abstract. Expert practice shows that when a complex forensic psychological and psychiatric examination (CFPPE) is ordered, the kind of examination is often chosen wrongly, single-discipline instead of complex or the other way round. Petriuk P. T., Perevozna T. A. and Kuzminov V. N., working at

the Institute of Neurology, Psychiatry and Narcology of the Academy of Medical Sciences of Ukraine and Kharkiv Regional Clinical Psychiatric Hospital No. 3 (Saburova Dacha), systematise such errors. The legal basis of CFPPE comprises the Constitution of Ukraine, the laws On Psychiatric Care and On Forensic Examination, and the Civil and Criminal Procedure Codes; examinations are performed on an outpatient or inpatient basis, mostly in state and municipal institutions of the Ministry of Health. Five variants of erroneous appointment are identified: a CFPPE is ordered where a forensic psychiatric examination would suffice, as in a homicide committed for delusional motives by a person with long-standing schizophrenia; a CFPPE is ordered without a single question for the psychologist; a psychiatric examination is ordered but includes questions on affect or personality that belong to the psychologist; the psychiatric questions are correct, but the investigator overlooks circumstances requiring a psychologist, most often affect (Articles 103 and 116 of the Criminal Code) and developmental delay of a juvenile caused by social and educational neglect (Article 433 of the Criminal Procedure Code), contrary to Supreme Court Plenum resolutions No. 2 of 2003 and No. 5 of 2004; and a CFPPE is ordered where a forensic psychological examination alone would be enough. The authors uphold the principle of comprehensive, complete and objective investigation, the expert's right to report relevant circumstances not covered by the questions, and call for an interdepartmental instruction on CFPPE, which Ukraine still lacks.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, appointment of examination, erroneous appointment, expert competence, forensic psychologist, forensic psychiatrist, affect, juvenile defendants, Supreme Court of Ukraine.

Першоджерело: *Петрюк П. Т., Перевозная Т. А., Кузьминов В. Н. Комплексная судебная психолого-психиатрическая экспертиза: варианты ошибочного назначения. Актуальные вопросы современной психиатрии и наркологии : сб. науч. работ Ин-та неврологии, психиатрии и наркологии АМН Украины и Харьков. обл. клин. психиатр. больницы № 3 (Сабуровой дачи), посвящ. 210-летию Сабуровой дачи / под общ. ред. П. Т. Петрюка, А. Н. Бачерикова. Киев ; Харьков, 2010. Т. 5.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 25.07.2013.*

References

1. Petriuk P. T., Perevozna T. A., Kuzminov V. N. Kompleksna sudova psykholoho-psykhiatrychna ekspertyza: varianty pomylkovoho pryznachennia [Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination: Variants of Erroneous Appointment] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 1 (13). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/160-kompleksnaya-sudebnaya-psikhologo-psikhiatricheskaya-ekspertiza-varianty-oshibochnogo-naznacheniya (onovlena versiia vid 28.07.2013). [in Ukrainian].

2. Petryuk P. T., Perevoznaya T. A., Kuzminov V. N. Kompleksnaya sudebnaya psikhologo-psikhiatricheskaya ekspertiza: varianty oshibochnogo naznacheniya. Aktualnye voprosy sovremennoy psikhiatrii i narkologii : sb. nauch. rabot In-ta nevrologii, psikhiatrii i narkologii AMN Ukrainy i Kharkov. obl. klin. psikhiatr. bolnitsy № 3 (Saburovoy dachi), posvyashch. 210-letiyu Saburovoy dachi / pod obshch. red. P. T. Petryuka, A. N. Bacherikova. Kiev ; Kharkov, 2010. T. 5. URL: http://www.psychiatry.ua/books/actual/paper081.htm (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].